

7. Sınıf Öğrencilerinin Okuduğunu Anlama Becerilerinin Akran Zorbalığına Etkisi

Yusuf SÜLÜKÇÜ*
Hatice ALTUNKAYA**

Öz: Akran zorbalığı, dünyada ve ülkemizde gittikçe arttığı yapılan araştırmalar sonucunda ortaya konulan bir eğitim problemidir. 2015 PISA verilerine göre Türkiye'deki akran zorbalığının oranı % 19'dur. ABIDE raporuna göre de Türkçe başarıları ile zorbalığa uğrama arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bu araştırmanın amacı, 7. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerileri ile akran zorbalığı düzeyleri arasındaki ilişkiyi tespit etmektir. Çalışma nicel bir araştırma olup ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Çalışmadaki veriler, İç Anadolu Bölgesinde yer alan bir ilçede, 7. sınıfta öğrenim gören 217 öğrenci üzerinden toplanmıştır. Verilerin toplanmasında *Akran Zorbalığı Ölçeği*, *Okuduğunu Anlama Başarı Testi* kullanılmıştır. *Okuduğunu anlama* ile *kurban*, *zorba*, *hayattan zevk alma* arasında korelasyon analizleri incelendiğinde; *kurban* ile *okuduğunu anlama* arasında negatif ($r=-.236$; $p<.05$), *zorba* ile *okuduğunu anlama* arasında negatif ($r=-.245$; $p<.05$), *zorba* ile *kurban* arasında pozitif ($r=.2$; $p<.05$), *hayattan zevk alma* ile *okuduğunu anlama* arasında pozitif ($r=.27$; $p<.05$) ilişki bulunmuştur. Sonuçlara yönelik olarak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Okuduğunu Anlama Becerisi, Akran Zorbalığı, Akran Zorbalığı ile Okuduğunu Anlama Arasındaki İlişki

The Correlation Between Reading Comprehension Skills and Peer Bullying Levels of 7th Graders

Abstract: Peer bullying is reported to be a significant educational problem in global and domestic studies. According to the 2015 PISA data, peer bullying rate in Turkey was 19%. Based on the ABIDE report, there was a positive correlation between the achievements in Turkish language and exposure to bullying. The aim of the present study was to determine the correlation between their reading comprehension skills of 7th grade students in middle school and the peer bullying exposure levels. The study was conducted with quantitative methodology and relational screening technique was used. The study data were collected from 217 7th grade students attending middle school in a district located at Central Anatolia. The data were collected with the Peer Bullying Scale and Reading Comprehension Achievement Test. The analysis of the correlations between reading comprehension, victim, bully, and enjoying life variables demonstrated that there were negative correlations between victim and reading comprehension ($r=-.236$; $p<.05$) and between bully and reading comprehension ($r=-.245$; $p<.05$), and positive correlations between bully and victim ($r=.27$; $p<.05$) and between enjoying life and reading comprehension ($r=.27$; $p<.05$). Recommendations were presented based on study findings.

Keywords: Reading Comprehension Skills, Peer Bullying, The Correlation Between Peer Bullying Levels and Reading Comprehension Skills

Geliş Tarihi: 06. 09. 2018

Kabul Tarihi: 17.12.2018

Makale Türü: Araştırma Makalesi

* Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD, Konya, Türkiye, e-posta: ysulukcu@konya.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5329-3060>

** Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD, Aydın, Türkiye, e-posta: hatice.altunkaya@adu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4498-194X>

Atıf için/ To cite:

Sülükçü, Y. ve Altunkaya, H. (2018). 7. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerilerinin akran zorbalığına etkisi. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, 32(2), 71-82.

Okumak ve okuduğunu anlamak da farklı zihinsel faaliyetlerin devreye girdiği bir alandır. Okuma becerileri yalnızca bilişsel değil, duyuşsal beceriler de gerektirmektedir. Okuma ve okuduğunu anlama faaliyeti, dilsel, kavramsal ve durumsal olarak üç farklı aşamada gerçekleşir (Tracey ve Lesley, 2012). Önce kelimeler okunur ve aralarındaki bağlar tespit edilir (dilsel aşama), sonra kelimeler ve cümleler anlamlandırılır (kavramsal aşama), daha sonra ise elde edilen bilgiyle ne yapılacağına dair zihinsel faaliyet gerçekleşir (durumsal aşama). Yazılı metnin kavranması ve çıkarım yapılmasıyla ilişkili her bir işlem, zihnin farklı düzeyde bilişsel işlem yapmasını ve farklı bilgi kaynaklarını devreye sokmasını gerektirir (Basaraba, Yovanoff, Alonza ve Tindal, 2013). Okuduğunu anlama konusunda sınavlarda öğrencilere sorulan ve üst bilişsel becerileri ölçmeyi amaçlayan çıkarım soruları, metinde açıkça verilen bilginin ötesine geçmeyi, var olan bilgileri metindeki bilgiler aracılığıyla yorumlamayı, metindeki farklı cümleler ve düşünceler arasında yeni bağlantılar kurmayı, metindeki bilgiyi yeni bir probleme uygulamayı gerektirir (Allen, 1985; Cain ve Oakhill, 1998; Kintsch, 2005). Bu aşamaların her birinde öğrencinin zihninin kaygıdan uzak olması ve okuduğuna odaklanabilmesi büyük önem arz etmektedir. Çünkü okumaya ilgi, motivasyon, güdü ve kaygı gibi faktörler öğrencilerin akademik performansını etkileyen faktörlerdir.

Okuduğunu anlamaya etki eden faktörlerden biri de güvenlidir. Güvenlik, bütün insanların en temel ihtiyaçlarından biridir. Eğitimle uğraşan insanların yakından bildiği gibi Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisinde güvenlik, fizyolojik ihtiyaçlardan hemen sonra ikinci sırada yer alır (McLeod, 2018). Tabii afetler, hayvanların saldırısına uğrama gibi insanın güvenliğini tehdit eden pek çok unsur bulunmasına rağmen, insanların güvenliğini tehdit eden önemli bir unsur da insanların zorbaca davranışlarıdır. Zorbalık (bullying), bir kişinin diğer bir kişiye karşı uyguladığı fiziksel ya da psikolojik düşmanca baskı (Erk, 2016b) olarak tanımlanmaktadır.

Zorbalık, sadece yetişkinler düzeyindeki insanların karşılaştığı bir sorun değildir. Güvenlik ihtiyacı, yetişkin bireylerin olduğu kadar eğitim ortamındaki kendini savunamayacak ve gerekli tepkiyi veremeyecek küçük yaşta bireyler için de en önemli kavramlardan biridir. Zorbalık, bunu yapan çocuklar ve ergenler, buna şahit olan izleyiciler ve zorbalığa maruz kalan ve bu tür davranışlara maruz kalan kurbanlar üzerinde olumsuz etkilere sahiptir. Zorba öğrenciler, diğer öğrencileri tedirgin etmekte ve diğer öğrencilerin kendilerini ortamda güvensiz hissetmelerine sebep olmaktadır (Olweus, 2002). Bu sebeple, herhangi bir ülkedeki eğitimin en temel gereklerinden biri, eğitim süresi boyunca öğrencilerine her açıdan güvenli bir eğitim ortamı sunmaktır. Okul döneminde görülen zorbalık türüne literatürde "Akran Zorbalığı (peer bullying)" ismi verilmekte ve birbirine benzer ifadelerle bir öğrencinin diğer öğrenciye sözel, duygusal ya da göz korkutma yoluyla uyguladığı psikolojik baskı, kışkırtma unsuru olmaksızın aralarında fiziksel ya da psikolojik açıdan güç eşitsizliği olan çocuklardan güçlünün, karşı tarafa bilerek ve isteyerek, niyetli, kasıtlı, sistemli bir biçimde belli zaman aralıkları ile uyguladığı, zorbalığa maruz kalan öğrenciye korku, endişe veya zarar vermeyi amaçlayan fiziksel, sözel, psikolojik saldırı şeklinde tanımlanmaktadır (Akgün, 2005; Arslan ve Savaşer, 2009; Baldry ve Farrington, 2000; Hughes, 2005; Klomek, Marrocco, Kleinman, Schonfeld ve Gould, 2007).

Ancak, akranlar arasındaki her kötü davranış, şiddet ve saldırganlığa zorbalık denmesi de mümkün değildir ve zorbalık ile kötü davranış bazı kriterlerle birbirinden ayrılabilir. Olumsuz hareket veya sözlerin zorbalık sayılabilmesi için şu üç kriterin bulunması gerekir: (a) saldırgan davranış veya sözün kasıtlı olarak zarar verme amacı gütmesi, (b) art arda ve zaman içinde farklı günlerde tekrarlanması ve (c) akranlar arasında bir güç dengesizliğinin olması (Baldry ve Farrington, 2000; Olweus, 1999).

Zorbalık, 1970'li yıllara kadar genellikle hayatın akışı içinde çocukların yaşaması gereken durumlar olarak görülmüştür. 70'lerden sonra ise bunun çözülmesi gereken bir problem olduğuna karar verilmiş ve üzerinde araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. 70'li yıllardan itibaren yapılan araştırmalarda zorbalığın uluslararası yaygınlığının %8 ila %70 arasında değiştiği tespit edilmiştir (Nansel, Craig, Overpeck, Saluja ve Ruan 2004). Alsaker (1993) tarafından 5-7 yaşlarındaki 120 Norveçli çocuk üzerinde yapılan araştırmada çocuklardan %12,5'inin potansiyel kurban olabileceği tespit edilmiştir. Kochenderfer ve Ladd (1996) tarafından, yaş ortalamaları 5,5 olan, okul öncesi dönemdeki 200 çocukla yapılan araştırmada, çocukların yaklaşık %50'si bazen zorbalığa uğradıklarını belirtmişlerdir. Grünigen, Perren, Nagele ve Alsaker (2010) İsviçre'deki

anaokullarında yaptıkları araştırmada, göçmen çocuklarının dışlama şeklindeki akran zorbalığına uğrama oranının diğer çocuklara göre daha yüksek olduğunu bulmuşlardır.

Akran zorbalığı ile ilgili Türkiye’de yapılan araştırmalara gelince, ülkemizde de 2000’li yıllardan itibaren zorbalıkla ilgili bir kısmına burada atıfta bulunulan birçok çalışma yapılmıştır: Alikashifoğlu, Erginöz, Ercan, Uysal, Albayrak Kaymak ve İltar, 2004; Alikashifoğlu, Erginöz, Ercan, Uysal ve Albayrak Kaymak, 2007; Aslan ve Aşıcı, 2011; Atış Akyol, Yıldız ve Akman, 2018; Dölek, 2002; Karaman Kepenekçi ve Çinkır, 2006; Kartal, 2008; Önder, Yurtal ve Özsezer, 2016; Şirvanlı-Özen, 2006; Yıldırım, 2001. Ülkemizdeki araştırmalardan biri olan Pişkin’in (2006) yaptığı çalışmada okula giden her 3 öğrenciden birinin zorbalığa maruz kaldığını, Kapıcı (2004) ilköğretim 4. ve 5. sınıfına devam eden öğrencilerin % 40’ının en azından bir kere fiziksel, sözel, duygusal ya da cinsel akran zorbalığı ile karşılaştığını, Uludağlı ve Uçanok (2005) çalışma grubunun yaklaşık yarısının son bir yıl içinde en az bir kez fiziksel kavgada bulunduğunu, öğrencilerin % 9,3’ünün kurban, % 7,6’sının zorba ve % 6,4’ünün zorba/kurban olduğunu belirlemiştir. Siber zorbalık üzerine yapılan bir diğer araştırma sonucu, siber zorbalığa maruz kalanların %3, siber zorbalık yapan çocukların %28 oranında oldukları sonucuna erişildiğini söylemektedir (Erk, 2016a). Bu konudaki en yakın tarihli ve geniş araştırma olan PISA 2015 sonuçlarına göre Türkiye’de “ayda en az birkaç kez akran zorbalığına maruz kaldığını” söyleyen öğrenci oranı %19 olarak belirlenmiştir (T. C. MEB, Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2016).

Araştırmalardan anlaşılacağı üzere akran zorbalığı, gelişmiş toplumlarda dâhil olmak üzere, okullarda yaygın olarak görülmekte ve bunun öğrenciler üzerinde sonuçları olmaktadır. Akran zorbalığına maruz kalan bir öğrencinin psikolojik açıdan bir sarsıntı geçirmesi, duygusal durum bozukluğu vb. sıkıntılar yaşaması muhtemeldir. Bu durum, öğrencinin ilerleyen yıllarda sosyal hayatta da uyumsuzluklar yaşayabileceği anlamına gelmektedir. Okullarda yaşanan şiddet olaylarının artması ve bunların medyaya yansması sonucunda konuya duyarsız kalamayan Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), UNICEF işbirliği ile “Okullarda Şiddet” konulu bir sempozyum düzenlenmiştir. Bu sempozyum sonucunda zorbalığa karşı acil önlemlerin alınması, özellikle zorbalığı önleme ve müdahale programlarının hazırlanıp hemen uygulamaya geçilmesi gerekliliği ortaya konulmuştur (UNICEF, 2006). Bu amaçla MEB, OECD ülkeleri arasında eğitimin durumunu ortaya koyan PISA’dan elde edilen verilerin yanı sıra, ABİDE (T. C. MEB, Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2017) projesiyle veri toplamıştır.

Konuyla ilgili literatür incelendiğinde, yukarıda bahsedilen çalışmaların dışında okuduğunu anlama ile zorbalık arasında bir ilişki olup olmadığı konusunda yapılmış bağımsız bir çalışmaya rastlanmamıştır. ABİDE’de, sadece 8. sınıflar hakkında veri toplanmıştır. Bu sebeple 7. sınıf öğrencilerinde durumun nasıl olduğunun ve her türlü öğrenmenin temelinde yer alan okuduğunu anlama becerileri ile akran zorbalığı düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığının tespitinin gerekli olduğu düşünülmüştür. Bireylerin fiziksel ve ruhsal sağlığı üzerinde olumsuz etkisi bulunan oldukça ciddi etkilere sahip olan zorbalık ile öğrencinin akademik başarısı arasındaki ilişkiyi inceleyen Woods ve Wolke (2004) da bu tür araştırmaların eksikliğinden söz etmektedir. Bu araştırmada, yukarıdaki veriler ışığında ülkemizde gittikçe arttığı gözlemlenen, eğitim sistemimiz açısından çözülmesi ve önüne geçilmesi gereken en önemli problemlerden biri olarak görünen akran zorbalığının 7. sınıf öğrencilerinin okuma ve okuduklarını anlamalarına etkisinin olup olmadığını tespit etme amacını güdülmüş ve 7. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerileri ile akran zorbalığı düzeyleri arasındaki ilişki düzeyi araştırılmıştır.

7. sınıfların seçilme sebebini, fizikî ve zihni yeterlikleri sebebiyle 5 ve 6. sınıflarda akran zorbalığına uğrama ihtimali daha yüksek olan öğrencilerin, 7. sınıfa geldiklerinde akademik başarılarında bir değişme olup olmadığının daha objektif bir biçimde tespit edilebilir düzeyde olmaları oluşturmaktadır. 8. sınıfa geçtiklerinde kendilerine uygulanan zorbalığı kendilerinden daha aşağıda olan sınıflara uygulama ihtimalinin daha da artması araştırmanın 8. sınıflar üzerinde uygulanmamasının bir başka gerekçesini oluşturmaktadır.

Bu araştırmadan elde edilecek bulguların, eğitimin planlanması, eksikliklerin giderilmesi ve eğitimin daha kaliteli hâle gelmesine engel teşkil eden durumlarla ilgili çözümlerin geliştirilmesi açısından MEB’e oldukça önemli veriler sağlayacağı düşünülmektedir. Yine, çalışmadan elde edilecek sonuçların, Aile ve Sosyal

Politikalar Bakanlığı'nın alanına giren, toplumun sağlıklı olmasını engelleyen durumların neler olduğunun tespiti ve tespit edilen problemlerin çözümü noktasında projeler geliştirilmesine katkı sağlayabileceğinin umulması da araştırmanın önemini oluşturmaktadır.

Araştırmanın temel problemi "7. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama düzeyleri akran zorbalığını/kurbanlığını nasıl etkilemektedir?" olarak belirlenmiştir. Alt problemler ise şu şekildedir:

1. Öğrencilerin okuduğunu anlama düzeyleri, kurban olma durumlarını etkilemekte midir?
2. Öğrencilerin okuduğunu anlama düzeyleri, zorbalık yapma durumlarını etkilemekte midir?
3. Öğrencilerin okuduğunu anlama düzeyleri, hayattan zevk alma durumlarını etkilemekte midir?
4. Öğrencilerin okuduğunu anlama düzeyleri ile akran zorbalığı/kurbanlığı arasında bir ilişki var mıdır?
5. Öğrencilerin okuduğunu anlama düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
6. Öğrencilerin kurban, zorbalık ve hayattan zevk alma durumları, cinsiyet değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, *nicel yöntem* temelinde, iki ve daha çok sayıda değişken arasında birlikte değişimin varlığı veya derecesini araştırıp karşılaştırmalar sunan genel tarama modellerinden *ilişkisel tarama (korelasyon) modeli* ile gerçekleştirilen betimsel bir çalışmadır. Hem bireysel hem de sosyal ilişkiler içerisinde karmaşık bir süreç olan insan davranışlarının tanımlanması, incelenmesi ve biraz daha anlaşılabilir hâle getirilmesinin bir yolu bu ilişkileri daha basit bir düzeye indirgeyerek anlamaya çalışmak olabilir. Korelasyonel araştırmalar bu ilişkilerin belirlenebilmesini hedeflemektedir (Cohen ve Manion, 1997, Akt. Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. 2014). Bu anlamda korelasyonel araştırmaların, değişkenler arasındaki ilişkilerin açığa çıkarılmasında, bu ilişkilerin düzeylerinin belirlenmesinde etkili ve bu ilişkilerle ilgili daha üst düzey araştırmaların yapılması için gerekli ipuçlarını sağlayan önemli araştırmalar oldukları söylenebilir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2014).

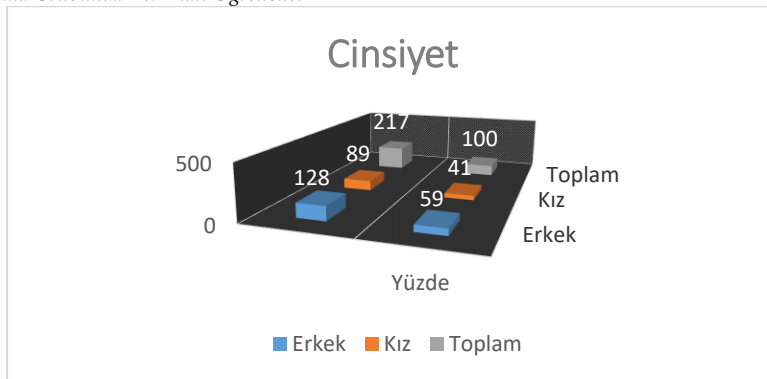
Çalışma Grubu

Çalışmanın grubunu İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan bir ilçede 7. sınıfta öğrenim gören 217 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma grubunun tespitinde Türkiye'nin ortalamasını yansıtabilecek, şehir ve köy olmayan, nüfus bakımından 100.000'in üzerinde bir ilçenin uygun olacağı düşünülmüş ve çalışma grubu *amaçlı örnekleme* ile tespit edilmiştir.

Çalışma grubunda yer alan yedinci sınıf öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre 89'u (%41,0) kız, 128'i (%59,0) erkek olarak dağılmaktadır. Çalışma grubuna ait özellikler aşağıda Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1

Çalışma Grubunda Yer Alan Öğrenciler

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri, çalışma grubu için belirlenen 7. sınıf öğrencilerine, Kutlu (2005) tarafından geliştirilen “Akran Zorbalığı Ölçeği” ile Ülper, Çetinkaya ve Bayat (2017) tarafından geliştirilen Okuma-Anlama Testi ortaokul 7. sınıf öğrencilerine uygulanarak elde edilmiştir.

Çalışmada veri toplamak için kullanılan ölçeklerden, Kutlu (2005) tarafından geliştirilen Akran Zorbalığı ölçeğinin, 3 faktörlü (zorba, kurban, yaşamdan zevk alma) yapıyı desteklediği, alt ölçeklerin Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları zorba, kurban ve yaşamdan zevk alma için sırasıyla .83, .86 ve .70 olduğu, Akran Zorbalığı Ölçeği'nin çalışma bulgularının yapı geçerliği ve güvenilirlik bakımında kabul edilebilir düzeyde bir ölçek olduğu ifade edilmiştir: “Bulgular 8 kurban, 6 zorba, ve 5 dolgu (Bu aşamada Yaşamdan Zevk Alma - YZA olarak adlandırılmıştır.) ölçülen değişkenleri içeren 3 faktör modelinin en iyi uyma istatistiklerini gösterdiğine işaret etmiştir [$X^2(149, N= 506) = 286.22, p < 0.0001; X^2/df=1.92; GFI=.94; AGFI =.93; CFI=.92; RMSEA = .043; SRMR = .050$].” (Kutlu, 2005: 198).

Ülper ve diğerleri (2017) tarafından geliştirilen ve çalışmada veri toplamak için kullanılan Okuma-Anlama Testi'nin son biçimi 11 çoktan seçmeli, 3 boşluk doldurma ve 6 doğru-yanlış ve 8 açık uçlu olmak üzere toplam 28 sorudan oluşmaktadır. Testten alınacak en yüksek puan 36; en düşük puan ise 0 olarak ifade edilmiştir. Testte yer alan çoktan seçmeli sorular 4 seçenekli olup, doğru yanıtla “1” yanlış ve boş yanıtla “0” puan; doğru-yanlış ve boşluk doldurma sorularında da doğru yanıtla “1”, yanlış ve boş bırakılan yanıtla “0” puan; açık uçlu sorularda ise bölümsel doğru yanıtla “1”, bütünsel doğru yanıtla “2”, yanlış ve boş bırakılan yanıtla “0” puan verilerek 36 puan üzerinden değerlendirme yapılması gerektiği, testten alınacak yüksek puanlar okuyucunun okuduğunu anlama durumu konusunda daha yüksek bir başarıya işaret ettiği belirtilmiştir. Ülper ve diğerleri (2017) yapılan analizler sonucunda, test sonuçlarının güvenilirlik katsayısının (Cronbach's Alpha) .744 ve (Sperman Brown) .802 olarak bulunduğunu ifade etmişlerdir.

Bu analizlere ek olarak okuma testi maddelerine %27'lik alt-üst grup karşılaştırmaları yapılmıştır. Bu açıdan, ölçeğin iç geçerliliğinin tespiti için bağımsız gruplar için t-testi uygulanmıştır. Ayrıca ölçekteki maddelerin madde güçlük ve madde ayırt edicilik değerleri hesaplanmıştır. Yapılan madde analizi (ITEMAN) ile testin ortalama madde güçlüğü .507 ve ortalama madde ayırt ediciliği .431 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar geliştirilen OAT ile geçerli ve güvenilir sonuçlara ulaşıldığını göstermektedir. (Ülper, Çetinkaya ve Bayat, 2017).

Bu araştırmadan elde edilen veriler ise SPSS 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemleri olarak sayı, yüzde, ortalama, standart sapma kullanılmıştır.

Verilerin incelenmesi sonucunda zorbalık ölçeğinin güvenilirliği *Cronbach's Alpha*=.845 olarak bulunmuştur. Güvenirlik değerleri kurban alt boyutu için .867; zorba alt boyutu için .886; hayattan zevk alma alt boyutu için .834 olarak yüksek bulunmuştur.

İki bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında *t-testi* kullanılmıştır. Araştırmanın sürekli değişkenleri arasında *pearson korelasyon* uygulanmıştır. Sürekli değişkenler arasındaki yordayıcılığı test etmek amacıyla *basit lineer regresyon modeli* kullanılmıştır.

Bulgular ve Sonuçlar

Bu bölümde, araştırma probleminin çözümü için, araştırmaya katılan öğrencilerin ölçekler yoluyla toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Çalışmaya ait bulgular, problem ve alt problem cümleleri üzerinden sunulmuştur. Elde edilen bulgulara dayalı olarak açıklama ve yorumlar yapılmıştır.

Araştırmanın temel problemi “7.sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama düzeyleri akran zorbalığını/kurbanlığını nasıl etkilemektedir?” olarak belirlenmiştir. Tablo II'de, genel olarak ifade edilen bu problemin cevabını teşkil eden veriler sunulmuştur.

Tablo II*Okuduğunu Anlama ve Akran Zorbalığı Puan Ortalamaları Arasındaki Korelasyon*

		Okuduğunu Anlama	Kurban	Zorba	Hayattan zevk alma
Okuduğunu Anlama	r	1,000			
	p	.000			
Kurban	r	-.236**	1,000		
	p	.000	.000		
Zorba	r	-.245**	.270**	1,000	
	p	.000	.000	.000	
Hayattan zevk alma	r	.270**	.067	-.025	1,000
	p	.000	.327	.719	.000

**<.01

Okuduğunu anlama, kurban, zorba, hayattan zevk alma, arasında korelasyon analizleri incelendiğinde ve veriler yorumlandığında *okuduğunu anlama ile kurban olma durumu* arasında negatif ($r=-.236$; $p<.05$), *okuduğunu anlama ile zorba olma durumu* arasında negatif ($r=-.245$; $p<.05$), *zorba olma durumu ile kurban olma durumu* arasında pozitif ($r=0.27$; $p<.05$), *okuduğunu anlama ile hayattan zevk alma* arasında pozitif ($r=0.27$; $p<.05$) ilişki bulunmuştur. Diğer değişkenler arasındaki ilişkiler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>.05$). Bulgulara göre okullardaki zorbalık durumları ile ister kurban ister zorba konumunda olsun, erkek ve kız öğrencilerin okuduklarını anlaması arasında hem pozitif hem de negatif yönde ilişki bulunmaktadır.

Elde edilen veriler ayrı ayrı incelendiğinde aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır. Araştırmanın 1. alt problemi olarak verilen öğrencilerin okuduğunu anlaması ile kurban olma arasındaki ilişkiye yönelik olarak elde edilen bulgular aşağıdaki Tablo III'te verilmiştir.

Tablo III*Okuduğunu Anlamanın Kurban Üzerine Etkisi*

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
Kurban	Sabit	17,231	13,543	.000	12,648	.000	.051
	Okuduğunu Anlama	-.254	-3,556	.000			

Buna göre sürekli değişkenlerden olan *okuduğunu anlama ile kurban* arasındaki sebep sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan lineer regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F=12,648$; $p<.05$). Kurban durumundaki öğrenci ile okuduğunu anlama arasındaki toplam değişim %5.1 oranındadır ($R^2=.051$). Tablonun yorumuna göre, okuduğunu anlama düzeyi yüksek öğrencinin, zorbalığa uğraması azalmaktadır ($\beta=-.254$).

Araştırmanın 2. alt problemini ilgilendiren okuduğunu anlama ile zorbalık arasındaki ilişki konusunda elde edilen veriler Tablo IV'te gösterilmiştir.

Tablo IV*Okuduğunu Anlamanın Zorba Üzerine Etkisi*

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
Zorba	Sabit	1.991	14,433	.000	13,780	.000	.056
	Okuduğunu Anlama	-.159	-3,712	.000			

Tablodaki verilerden elde edilen bulgulara göre *okuduğunu anlama ile zorbalık* arasındaki sebep-sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan lineer regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F=13,780$; $p<.05$). Zorbalık durumundaki toplam değişim incelendiğinde veriler zorbalık yapma düzeyindeki %5.6 oranında değişimin, okuduğunu anlama ile bağlantısı bulunduğunu açıklamaktadır ($R^2=.056$). Bu duruma göre okuduğunu anlama düzeyinin yükselmesi, öğrencinin zorbalık yapma düzeyini azaltmaktadır ($\beta=-.159$).

Araştırmanın 3. problemi olarak tespit edilen okuduğunu anlama ile hayattan zevk alma arasındaki ilişkiye yönelik olarak bulunan veriler Tablo V'te gösterilmiştir.

Tablo V*Okuduğunu Anlamanın Hayattan Zevk Alma Üzerine Etkisi*

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
Hayattan zevk alma	Sabit	14,868	16,931	.000	16,919	.000	.069
	Okuduğunu Anlama	.203	4,113	.000			

Verilerden elde edilen bulgulara göre *okuduğunu anlama ile hayattan zevk alma* arasındaki sebep-sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan lineer regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F=16,919$; $p<.05$). Verilerde görülen, öğrencilerin hayattan zevk alma düzeyindeki toplam %6.9 oranındaki değişim, öğrencilerin okuduğunu anlaması ile açıklanmaktadır ($R^2=.069$). Bu duruma göre okuduğunu anlama, öğrencinin hayattan zevk alma düzeyini de arttırmaktadır ($\beta=.203$).

7. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama düzeyleri cinsiyet değişkenine göre ve ölçeğin kurban, zorba ve hayattan zevk alma alt boyutları puan düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını gösteren veriler Tablo VI'da sunulmuştur.

Tablo VI*Okuduğunu Anlama ve Zorbalık Puanlarının Cinsiyete Göre Ortalamaları*

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Okuduğunu Anlama	Kız	89	18,921	5,615	4,565	.000
	Erkek	128	15,312	5,805		
Kurban	Kız	89	11,865	6,318	-2,118	.035
	Erkek	128	13,734	6,448		
Zorba	Kız	89	7,438	2,868	-2,870	.002
	Erkek	128	8,945	4,337		
Hayattan zevk alma	Kız	89	19,393	3,959	3,129	.002
	Erkek	128	17,492	4,685		

Tablodan elde edilen verilere göre; öğrencilerin *cinsiyete göre okuduğunu anlama puanları*, anlamlı farklılık göstermektedir ($t_{215}=4.565$; $p<.05$). Kızların okuduğunu anlama puanları ($\bar{x}=18,921$), erkeklerin okuduğunu anlama puanlarından ($\bar{x}=15,312$) yüksek bulunmuştur. Bu verilere göre kız öğrenciler, okuduğunu anlama konusunda erkeklerden daha iyi durumdadırlar.

Veriler, zorbalık ölçeğinin alt boyutları açısından incelendiğinde ise aşağıdaki bulgular elde edilmiştir:

Buna göre, kurban konumunda bulunan öğrenciler, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir ($t_{215}=-2.118$; $p=.035<.05$). Verilere göre, kurban konumundaki erkeklerin sayısı ($\bar{x}=13,734$), kurban konumundaki kızlardan ($\bar{x}=11,865$) daha yüksektir.

Zorba konumunda bulunan öğrenciler de cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir ($t_{215}=-2.870$; $p<.05$). Zorba konumunda bulunan erkek öğrencilerin puanları ($\bar{x}=8,945$), kızların zorbalık puanlarından ($\bar{x}=7,438$) yüksek bulunmuştur.

Öğrencilerin cinsiyetine göre okuduğunu anlama ile hayattan zevk alma puanları da anlamlı farklılık göstermektedir ($t_{215}=3.129$; $p<.05$). Tablodan elde edilen verilere göre okuduğunu daha iyi anlayan kızların hayattan zevk alma puanları ($\bar{x}=19,393$), okuduğunu daha iyi anlayan erkeklerin hayattan zevk alma puanlarından ($\bar{x}=17,492$) yüksek bulunmuştur.

Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada 7.sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama düzeylerinin akran zorbalığına/kurbanlığına etkisi araştırılmıştır. Ayrıca, cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin okuduklarını anlama ve akran zorbalığı düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır.

Önceki çalışmalara bakıldığında ülkemizde, okuduğunu anlama ve zorbalık ile ilişkilendirilebilecek, sadece 2016 yılında gerçekleştirilen ABİDE sonuçlarında bir bilgiye rastlanmış, öğrencilerin Türkçe testi puanları ile akran zorbalığına maruz kalma durumları arasında düşük düzeyde, pozitif yönde anlamlı bir ilişki belirlendiği belirtilmiştir (T. C. MEB, Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2017, s. 43). Bir başka ifade ile Türkçe testi puanları yüksek olan öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma

olasılığının arttığı ileri sürülebilir. PISA okuma becerileri alanındaki ortalama puanlar yıllara göre incelendiğinde Türkiye'deki öğrencilerin PISA 2015 performansının, PISA 2009'a ve PISA 2012'ye göre daha düşük olduğu görülmektedir (T. C. MEB, Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2016). ABİDE ve PISA raporlarından anlaşıldığı üzere, Türkçe dersi için akademik başarının yükselmesi ile akran zorbalığı arasında bir ilişki bulunmaktadır. Ancak ABİDE'deki veriler sadece 8. sınıf öğrencilerinden elde edilmiştir.

Bulgulardan elde edilen sonuçlara göre okullardaki zorbalık durumları, ister kurban ister zorba konumunda olsun erkek ve kız öğrencilerin okuduklarını anlamaya pozitif veya negatif yönde etkisi bulunmaktadır.

Araştırmanın 1. problemi olarak verilen 7. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama ile ölçeğin alt boyutu kurban arasındaki ilişkiye yönelik regresyon analizi bulgularından elde edilen sonuçlara göre okuduğunu anlama ve kurban olma arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmakta ve öğrencinin okuduğunu anlama düzeyi yükseldikçe kurban olma düzeyi azalmaktadır. Her iki bulgunun yüzdeleri arasındaki değişim %5.1 oranındadır. Bu durum, okuduğunu daha iyi anlayan öğrencilerin, kendilerini daha iyi savunabildikleri ile açıklanabilir. Ancak bu çalışmadan elde edilen bu sonuç, ABİDE'nin sonuçlarıyla çelişik görünmektedir. MEB tarafından hazırlanan ve çalışma konumuzla yakınlığı bulunan bir veri içeren ABİDE raporunda - çalışmamızdan farklı olarak- öğrencilerin Türkçe puanları ile akran zorbalığına maruz kalma durumları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda elde edilen korelasyon .121 olarak bulunmuştur belirtilmiştir (T. C. MEB, Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2017, s. 43). Raporda öğrencilerin Türkçe testi puanları ile akran zorbalığına maruz kalma durumları arasında düşük düzeyde, pozitif yönde anlamlı bir ilişki belirlendiği ve bir başka ifade ile Türkçe testi puanları yüksek olan öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma olasılığının arttığı ileri sürülebileceği söylenmektedir (T. C. MEB, Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2017, s. 43-44).

Araştırmanın 2. alt problemi olan okuduğunu anlama ile ölçeğin alt boyutu kurban arasındaki ilişkiye yönelik regresyon analizi sonuçlarına göre, okuduğunu anlama ile zorba konumunda bulunma arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki ve okuduğunu anlama düzeyi düşük öğrencinin, zorbalık yapma düzeyi artmaktadır. Verilerden elde edilen sonuçlara göre, okuduğunu anlayan öğrenci ile zorbalık yapması arasında zıt yönlü bir ilişki mevcuttur. Yani okuduğunu anlayan bir öğrenci daha az zorbalık yapmaktadır. Bu ilişki tersten okunduğunda, zorbalık yapma düzeyi düşük öğrencilerin okuduğunu daha iyi anladığı şeklinde de yorumlanabilir. Nitekim akran zorbalığı ile ilgili yapılan çalışmalarda, zorbalığın etkilerinden bahsedilirken pek çok zorbanın, zihinsel sağlıkla ilgili problemler yaşadıkları vurgulanmıştır (Kaltiala Heion, Rimpela, Rantanen ve Rimpela, 2000; Kumpulainen, Räsänen ve Puura, 2001). Aynı araştırmacılar, zorbaların dikkat yetersizliği sorunları, depresyon ve karşı çıkma-kural bozucu davranış problemleri (oppositional-conduct disorder) yaşadıklarını belirlemişlerdir. Bu da, çalışmamızda bulduğumuz, okuduğunu daha az anlama ile zorbalık yapma sebebini açıklama konusunda bir fikir vermektedir.

Araştırmanın 3. alt problemi olan öğrencilerin okuduğunu anlama ile hayattan zevk alması arasında bir ilişki olup olmadığına yönelik olarak bulgulardan elde edilen regresyon analizi sonuçlarına göre pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmakta ve bulgular, hayattan zevk alan öğrencilerin, okuduğunu anlama düzeylerinin de arttığını göstermektedir ve değişim pozitif yönlüdür.

Bulgulardaki cinsiyet değişkenine göre elde edilen sonuçlarda da kızların hayattan zevk alma puanları, erkeklerin hayattan zevk alma puanlarından anlamlı farklılık gösterecek düzeyde yüksek çıkmıştır. Hayattan zevk alma ve okuduğunu anlama konusunda ortaya çıkan değerler birbiriyle benzerlik göstermektedir. Bu da hayattan zevk alma ile okuduğunu anlama arasında bir korelasyon olduğunu göstermektedir. Zorbalığa uğramayan bir öğrenci okuduğunu daha iyi anlamakta, okuduğunu daha iyi anlayan bir öğrenci ise hayattan daha çok zevk almaktadır. Bu da aslında bu üç değişken arasında anlamlı ve kuvvetli bir ilişkinin mevcut olduğunu göstermektedir.

Zorbalığın alt boyutları ile ilgili verilerden elde edilen sonuçlara göre, öğrencilerin cinsiyet değişkeninin zorbalık konumları ve düzeyleri arasındaki ilişkiyi tespit etmeye yönelik regresyon analiz sonuçları da anlamlı

bir farklılığa işaret etmektedir. Zorbalık düzeyi açısından zorba veya kurban konumunda bulunmayan öğrenciler arasında bu farklılık kızlar lehinedir. Bu verilere göre kız öğrenciler, normal şartlarda okuduğunu anlama konusunda erkeklerden daha iyi durumdadırlar. PISA 2015 okuma becerileri alanındaki sonuçlar tüm ülkeler bazında incelendiğinde kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha başarılı olduğu görülmektedir. “Türkiye’de 2015 yılında 15 yaş grubundaki kız öğrencilerin ortalama puanı 442, erkek öğrencilerin ortalama puanı ise 414’tür. Türkiye’de kız ve erkek öğrencilerin ortalama puanları arasındaki fark 28’dir ve bu fark istatistiksel olarak da anlamlıdır.” (T. C. MEB, Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2016, s. 23). PISA 2015 sonuç ile çalışmamızda elde ettiğimiz sonuçlar benzerlik arz etmektedir. Ancak kız ve erkek öğrencilerin okuma becerilerindeki ortalama puanları arasındaki fark, “Türkiye’de PISA 2009 uygulamasında kız ve erkek öğrenciler arasında 43 puan varken PISA 2015’de 28’e düşmüştür. Ancak bu fark, hâlâ kız öğrenciler lehinedir.” (T. C. MEB, Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2016, s. 24).

Araştırmanın başka bir problemi olan cinsiyet değişkenine göre regresyon analizi sonuçları, kurban konumunda bulunan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olduğunu ortaya koymuştur. Bu verilere göre, genel durumun tersine, kurban durumunda bulunan erkek öğrencilerin oranı, kız öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Alt boyutlar zorba konumunda bulunan öğrenciler arasında da anlamlı farklılık göstermiş, erkek öğrencilerin zorbalık yapma düzeyleri, kız öğrencilerin düzeylerinden daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuçlar, Kartal’ın (2008) ilköğretim öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında bulunduğu “cinsiyet açısından erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre hem daha fazla zorbalık yaptığını hem de daha sıklıkla zorbalığa uğradığı” sonucuyla benzerlik göstermektedir. Diğer araştırmalarda bulunan sonuçlara göre de hem kız hem de erkek öğrenciler sözlü ve fiziksel zorbalığa maruz kalmakta, ancak miktar açısından kız öğrenciler daha çok sözlü zorbalığa, erkek öğrenciler ise fiziksel zorbalığa maruz kalmaktadır (Nansel ve diğerleri, 2001; Scheithauer, Hayer, Petermann, ve Jugert, 2006; Storch, Brassard, ve Masia Warner, 2003).

Bir başka alt boyut olan öğrencilerin cinsiyete göre kızların hayattan zevk alma puanları, erkeklerin hayattan zevk alma puanlarından yüksek bulunmuştur. Bu sonuç, okuduğunu anlama konusunda erkeklerle kızlar arasındaki kadar yüksek bulunmasa da okuduğunu anlama ile hayattan zevk alma arasında oldukça kuvvetli bir ilişkinin varlığına delildir.

PISA 2015 verilerinden elde edilen genel sonuçlara göre okuma becerileri ortalama puanlarında Türkiye ortalaması (428) tüm ülkelerin ortalamasından (460) düşük bulunmuştur (T. C. MEB, Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2016). Araştırmadan elde edilen sonuçlar, okuduğunu anlama ile ister kurban ister zorba düzeyinde olsun zorbalıkla arasında ciddi bir negatif ilişkinin bulunduğunu göstermiştir.

Sonuç olarak bu çalışmayla, okuduğunu daha iyi anlayan öğrencilerin daha az kurban oldukları, okuduğunu daha iyi anlayan öğrencilerin de daha az zorba davranışı gösterdikleri ortaya konulmuştur. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, okuduğunu daha iyi anlayan öğrencilerin hayattan zevk alma düzeylerinin de daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna göre okuma ve okuduğunu anlama çalışmalarına daha çok önem verilmesinin, okullardaki zorbalığın azaltılması konusuna da olumlu bir şekilde etki edeceği düşünülmektedir.

Öneriler konusunda ise okuduğunu anlama ile zorbalık arasındaki ilişkinin 5. ve 6. sınıflar için de yapılmasının, okulların fotoğrafının daha net çekilebilmesi açısından uygun olacağı söylenebilir. Ayrıca okuduğunu anlama seviyesinin artırılması ve zorbalığın önüne geçilebilmesi için okul rehberlik servisi ve Türkçe öğretmenlerinin işbirliği hâlinde çalışması önerilmektedir. Ayrıca çalışmadan elde edilen bilgilerden hareketle okuduğunu anlamamanın; sadece Türkçe alanını ilgilendiren bir beceri olmadığı, diğer derslerde de temel becerilerden biri olduğu dikkate alınarak öğrencilerin anlama becerisine etki eden zorbalığın önüne geçme konusunda bütün öğretmenlerin sorumluluk almaları gerektiği söylenebilir. Bunların dışında, disiplinler arası işbirliği çalışmalarlarıyla öğrencilerin öğrenim hayatlarının daha huzurlu ve güvenli geçeceği, okuduklarını daha iyi anlayabilecekleri öngörülmektedir.

Kaynaklar

- Akgün, S. (2005). *Akran zorbalığının anne-baba tutumları ve anne-baba ergen ilişkisi açısından değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Alıkaşifoğlu, M., Erginöz, E., Ercan, O. Uysal, Ö., Albayrak Kaymak, D. ve İlter, Ö. (2004). Violent behaviour among Turkish high school students and correlates of physical fighting. *European Journal of Public Health*, 14(2), 173- 177. doi: 10.1093/eurpub/14.2.173
- Alıkaşifoğlu, M., Erginöz, E., Ercan, O., Uysal, Ö. ve Albayrak Kaymak, D. (2007). Bullying behaviors and psychosocial health: Results from a cross-sectional survey among high school students in İstanbul. *Turkey. European Journal of Pediatrics*, 166, 1253-1260. doi: 10.1007/s00431-006-0411-x
- Allen, J. (1985). Inferential comprehension: The effects of text source, decoding ability and mode. *Reading Research Quarterly*, 20(5), 603-615. doi: 10.2307/747946
- Alsaker, F. (1993, Mart). *Bully/victim problems in day-care centers, measurement issues and associations with children's psychosocial health*. The Biennial meeting of the Society for Research in Child Development. New Orleans: LA.
- Aslan, S. ve Aşıcı, H. (2011). Ergenlerde okul zorbalığının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 71-83.
- Arslan, S. ve Savaşer, S. (2009). Akran zorbalığını önlemede okul hemşiresinin rolü. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2(3), 118-123.
- Atış Akyol, N, Yıldız, C. ve Akman, B. (2018). Öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin görüşleri ve zorbalıkla baş etme stratejileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 439-459. doi: 10.16986/HUJE.2017032926
- Baldry, A. C. ve Farrington P. D. (2000). Bullies and delinquents: personal characteristics and parental styles. *Journal of Community and Applied Psychology*, 1. 17-31. doi:10.1002/(SICI)1099-1298(200001/02)10:1<17::AID-CASP526>3.0.CO;2-M
- Basaraba, D., Yovanoff, R., Alonzo, J. ve Tindal, G. (2013). Examining the structure of reading comprehension: Do literal, inferential, and evaluative comprehension truly exist?, *Reading & Writing*, 26(3), 349-379. doi: 10.1007/s1145-012-9372-9.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (17. bs). Ankara: Pegem Yayınları.
- Cain, K. ve Oakhill, J. (1998). Comprehension skill and inference-making ability: Issues of causality. C. Hulme ve R. M. Joshi (Ed.) *Reading and Spelling* (s. 329-342) içinde. Mahwah, NJ: Erlbaum. doi: 10.1177/0143034300211001
- Dölek, N. (2002). *Öğrencilerde zorbaca davranışların araştırılması ve bir önleyici program modeli*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Erk, A. B. (2016a, Ocak). *Okullarda akran zorbalığı*. Erişim adresi: <http://cocuklaringelisimi.com/2016/01/13/okullarda-akran-zorbaligi/>
- Erk, A. B. (2016b, Nisan). *Akran zorbalığı hakkında kısa bilgiler*. Erişim adresi: <http://cocuklaringelisimi.com/2016/10/04/7537/>
- Grünigen, R., Perren, S., Nagele, C. ve Alsaker, F. D. (2010). Immigrant children's peer acceptance and victimizationin kindergarten: The role of local language competence. *British Journal of Developmental Psychology*, 28, 679-697. doi: 10.1348/026151009X470582
- Hughes, G. (2005). *The Relationship between bullying and achievement: A study of related school and family factors*. (Yüksek lisans tezi). The Universty of Calgary, Alberta, Canada.

- Kaltiala Heino, R., Rimpela, M., Rantanen, P. ve Rimpela, A. (2000). Bullying at school-An indicator of adolescents at risk for mental disorders. *Journal of Adolescence*, 23, 661-674. doi: 10.1006/jado.2000.0351
- Kapıcı, E. G. (2004). İlköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma türünün ve sıklığının depresyon, kaygı ve benlik saygısıyla ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 1-13.
- Karaman Kepenekçi, Y. ve Çinkır, Ş. (2006). Bullying among Turkish high school students. *Child Abuse and Neglect*, 3, 193-204.
- Kartal, H. (2008). İlköğretim okullarında zorbalık yapanlar ve zorbalığa uğrayanlar. *E-journal of New World Sciences Academy*, 3(4), 712-730. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/185985>
- Kintsch, E. (2005). Comprehension theory as a guide for the design of thoughtful questions. *Topics In Language Disorders*, 25(1), 51-64. doi: 10.1097/00011363-200501000-00006
- Klomek, A. B., Marrocco F., Kleinman, M., Schonfeld, I. ve Gould J. M. (2007). Bullying, depression and suicidality in adolescents. *Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 46(1), 40-49. doi: 10.1097/01.chi.0000242237.84925.18
- Kochenderfer, B. J. ve Ladd, G. W. (1996). Peer victimization: Manifestations and relations to school adjustment in kindergarten. *Journal of School Psychology*, 34(3), 267-283. doi: 10.1016/0022-4405(96)00015-5
- Kumpulainen, K., Räsänen, E. ve Puura, K. (2001). Psychiatric disorders and the use of mental health services among children involved in bullying. *Aggressive Behavior*, 27, 102- 110. doi: 10.1002/ab.3
- Kutlu, F. (2005). *The effect of bullying management training on bullying behaviours of elementary school students.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). ODTÜ, Ankara, Türkiye.
- McLeod, S. (2018). *Maslow's Hierarchy of Needs.* Simply Psychology. Erişim adresi: <https://www.simplypsychology.org/maslow.html>
- Nansel, T., Craig, W., Overpeck, M. D., Saluja, G. ve Ruan, W. J. (2004). Cross-national consistency in the relationship between bullying behaviors and psychosocial adjustment. Zorbalık davranışları ile psikososyal uyum ilişkisiyle uluslararası tutarlılık. *Arch Pediatric Adolescent Medicine*, 158, 730-36. doi: 10.1001/archpedi.158.8.730
- Nansel, T. R., Overpeck, M., Pilla, R. S., Ruan, W.J., Simon-Morton, B. ve Scheidt, P. (2001). Bullying behavior among US youth: Prevalence and association with psychosocial adjustment. *Journal of the American Medical Association*, 285, 2094-2110. doi: 10.1001/jama.285.16.2094
- Olweus, D. (1999). Sweden. P.K. Smith, Y. Morita, J. Junger-Tas, D. Olweus, R. Catalano, and P. Slee (Ed.) içinde *The nature of school bullying: A cross-national perspective* (s. 7- 27). London: Routledge.
- Olweus, D. (2002). *Bullying at school: what we know and what we can do.* Madlen: MA Blacwell Publishers Ltd.
- Önder, F. C., Yurtal, F. ve Özsezer S. B. (2016). Okullarda zorbalığı önleme ve müdahale etmeye yönelik yapılan uygulamalar: Psikolojik danışman görüşleri. *International Journal of Social Science*, 52, 57-70.
- Pişkin M. (2006, Mart). *Akran zorbalığı olgusunun ilköğretim öğrencileri arasındaki yaygınlığının incelenmesi.* Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu, İstanbul.
- Scheithauer, H., Hayer, T., Petermann, F. ve Jugert, G. (2006). Physical verbal, and relational forms of bullying among German students: Age trends, gender differences, and correlates. *Aggressive Behavior*, 32(3), 261-275. doi: 10.1002/ab.20128
- Storch, E. A., Brassard, M. R. ve Masia-Warner, C. L. (2003). The relationship of peer victimization to social anxiety and loneliness in adolescence. *Child Study Journal*, 33(1), 1-18. doi: 10.1007/s10964-009-9392-1

- Şirvanlı Özen, D. (2006). Ergenlerde akran zorbalığına maruz kalmanın yaş, çocuk yetiştirme stilleri ve benlik imgesi ile ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21(58), 77-94.
- T. C. MEB, Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2016). *PISA 2015 ulusal raporu*. Erişim adresi: http://odsgm.meb.gov.tr/test/analizler/docs/PISA/PISA2015_Ulusal_Rapor.pdf
- T. C. MEB, Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2017). *ABİDE (Akademik becerilerin izlenmesi ve değerlendirilmesi), 8. sınıflar raporu*. Erişim adresi: http://odsgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_11/30114819_iY-web-v6.pdf
- Tracey, D. H. ve Lesley M. M. (2012). *Lenses on reading: An introduction to theories and models* (2. bs.). New York: The Guilford Press.
- Uludağlı, N. ve Uçanok Z. (2005). Akran zorbalığı gruplarında yalnızlık ve akademik başarı ile sosyometrik statüye göre zorba/kurban davranış türleri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(56), 77-92.
- UNICEF (2006, Mart). *Millî Eğitim Bakanlığı ve UNICEF okullardaki şiddeti sona erdirmek üzere yeni bir hamle içinde*. Erişim adresi: <http://www.unicef.org.tr/basinmerkezidetay.aspx?id=2026>
- Ülper, H., Çetinkaya, G. ve Bayat, N. (2017). Okuduğunu anlama testinin geliştirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi KEFAD*, 18(1), 175-187.
- Woods, S. ve Wolke, D. (2004). Direct and relational bullying among primary school children and academic achievement. *Journal of School Psychology*, 42(2), 135-155. doi: 10.1016/j.jsp.2003.12.002
- Yıldırım, S. (2001). *The relationships of bullying, family environment and popularity* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, Türkiye.